

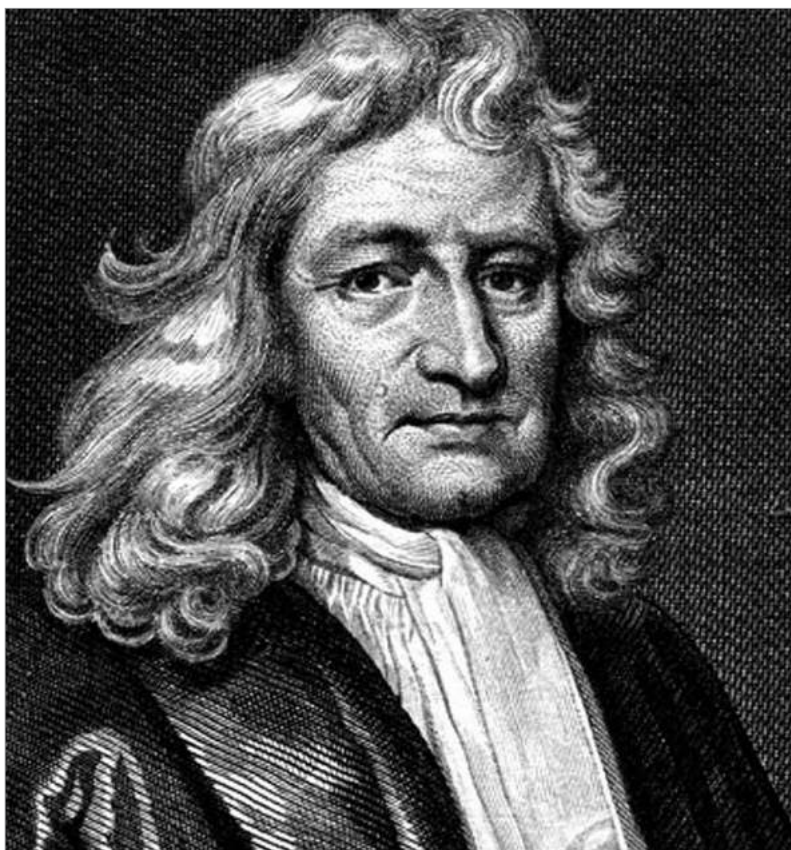
Az orvoslás hírhedt sarlatánjai

Dr. Berta Gyula

Apponyi Magánklinika, Kaposvár

Akalandor sarlatán művészete a beteg ember félelmeinek és gyógyulási vágyának felismerése és kihasználása, akár irracionális, a hivatalos orvostudomány által el nem ismert csodálatos gyógymódokkal is. Azt hihetnénk, hogy a tudás és a technika egyre erősebb jelenléte mind kevesebb hitelt ad a sarlatánságnak, de a valóság más. Az alább felsoroltak csaknem mind a 19. században és a 20. század elején működtek, és pont a technikai fejlődés adta új készülékek, műszerek lehetőségét használták ki, mert rájöttek, hogy a páciensek nagy tömege nem érti azok működését és képességeit, és egyre jobban hisz a csodákban. Szomorú látni, hogy az ismertetett módszerek, eljárások, készülékek vagy változatlanul, vagy egyes elemeikben napjainkban is jelen vannak az alternatív gyógyászat fegyvertárában.

*Paul Chamberlen
(1635–1717)*

Paul Chamberlen (1635–1717)

A Chamberlen család többször előfordul az angol orvostörténetben. Anyaggyűjtés közben azt kellett tapasztalnom, hogy meglehetősen konfúzió van mind az egyes családtagok szakterülete, mind az írásmód (Chambarlen – Chamberlain) tekintetében. Peter Chamberlen néven az orvos dinasztiának három tagját is emlegetik (egyikük a szülészeti fogó feltalálója), és az említett bizonytalanság odáig megy, hogy pont a leghíresebb képviselőjükről, Peter Chamberlenről szóló Wikipedia szócikkben is a „sarlatán” Paul Chamberlen képe szerepel.

Paul lett a legismertebb, de hírnevét sarlatánsággal szerezte. Azt állította, hogy az általa feltalált nyaklánc enyhíti a kisgyermek fogzási betegségét, és a kismamák szülési fájdalmait. A 18. században, mivel rendkívül magas volt a csecsemőhalandóság, feltételezték, hogy a csecsemők fejlődése során többször jelentkező, olykor lázzal és rossz közérzettel járó fogzás maga a betegség vagy halál oka. Chamberlen kihasználta a szerencsétlen szülőket, akiket folytonos rettegésben tartott azzal, hogy gyermekük a nyaklánc nélkül biztosan nem éri meg a felnőttkort. Az Anodyne-nek nevezett borostyánkő nyaklánc nemhogy hatástalan volt az említett célra, de orvostörténészek szerint számos baba a nyakán lévő lánctól fulladt meg.

Ilyen nyakláncokat a mai napig árulnak, az interneten is lehet vásárolni „a fogzási fájdalom enyhítésére”. A portékát kínáló weboldal megtehető „körtörténeteket” is közöl a lánc sikeres alkalmazásáról. Az egyik tudós szülő meg is fejti a hatás titkát: „a borostyánnak, ami másodlagos drágakő, olyan erős a kisugárzása, hogy a kisgyerekeknél öt perc alatt elmulasztja a fájdalmat. A sugárzás a szívcsakrán keresztül hat. Kisfiam azóta nem ordít, pedig már 12 foga van.”

Albert Abrams (1863–1924)

Albert Abrams amerikai orvos, aki kezdetben jó nevű klinikákon dolgozott, komoly neurológiai szaktekintély volt, virágzó praxissal. Több amerikai orvosi társaságban magas posztot töltött be, számos könyvet publikált.

Kezdetben a spondylotherápiának nevezett, kétes hatású orvosi technikáját reklámozta, de legemlékezetesebb felfedezése, a „dinamizáló” eszköz már tisztán sarlatánság volt. Azt állította, hogy meg tudja állapítani a világon bárhol levő páciensek betegségét anélkül, hogy kimozdulna kaliforniai rendelőjéből. A betegnek mindössze annyit kellett tennie, hogy egy csepp véréit felitatta itatóspapírral és elküldte azt egy előre megcímezett borítékban. Abrams az általában kiszáradt, hosszú utat megtett vérmintát helyezte a készülékbe, melynek elektródáit ezután egy egészséges emberre tapasztotta, és annak „pangó területeit” észlelve állította fel a diagnózist. (Egy anekdota szerint kétkedő kollégái egy alkalommal kakasvér mintát küldtek, és a szakértő a vércseppből a dinamizáló segítségével szifilisz, cukorbetegséget és tumort diagnosztizált.) A Dynamizer továbbfejlesztett változata már a beteg kézírásából is diagnózist tudott felállítani. További innováció után a készülék közbeiktatásával telefonon is tudott diagnosztizálni és gyógyítani, sőt a páciens személyiségét is meg tudta állapítani.

A Dynamizer nagy üzlet volt. A készülék használatát oktató tanfolyamok 200 dollárba kerültek (2014-ben ez 3150 dollárnak felelt meg); a felszerelést 200 dollár kaució lefizetése után, havi 5 dollárért lehetett bérelni. A bérbevevőnek alá kellett írnia egy szerződést, amely szerint az eszközt soha nem bontja meg. Abrams kifejtette, hogy ez megzavarhatja a finom behangolást, de tulajdonképpen a készülék titkát szerette volna megőrizni. Később kibővítette készülékének képességét a diagnosztizált betegségek kezelésére.

Megjelent az Oscilloclast, valamint a Radioclast típus, amelyeket kifejezetten a kimutatott betegségek ellen konstruáltak. Az ügyfeleket úgy tájékoztatták, hogy a gyógymódok ismételt kezelést igényelnek. Abrams készülékei hajlamosak voltak arra, hogy riasztó diagnózist mutassanak ki, beleértve olyan betegségek

Albert Abrams
(1863–1924)

kombinációját, mint a rák, a cukorbetegség és a szifilisz. Azt állította, hogy az Oscilloclast ismételten alkalmazva képes legyőzni a legtöbb ilyen betegséget. Abrams eszközeinek természetesen semmiféle tudományos alapja nem volt, de utódai számos, az Abrams által feltalált eszközre alapozott klinikát működtettek az Egyesült Államokban.

Dinshah Ghadiali (1873–1966)

A napfény jótékony ereje és a színek hangulata befolyásoló szerepe ismert volt már az ókori gyógyításban is. Bizonyos hullámhosszú fényforrások bőrgyógyászati, csecsemőgyógyászati alkalmazása a mai napig használatos jól definiálható betegségekben.

Ghadiali azonban nem ígért kevesebbet, mint hogy a különböző színű fényt kibocsátó

A Dynamizer
beszáradt vércseppből mutatta ki
a cukorbetegséget,
a szifilisz és a rákot

A Radioclast típust kifejezetten a kimutatott betegségek ellen konstruálták

Spectro-Chrome nevű eszközével „a csonttörés kivételével minden egyes betegséget meg tud gyógyítani”. Úgy hirdette, hogy módszerével „egyensúlyba hozza a testből hiányzó energiát, függetlenül attól, hogy a betegség fizikai, érzelmi, lelki vagy mentális szinten van-e”.

Felül a Spectro-Chrome, alul az eszköz hirdetési szlogenje

No Diagnosis
No Drugs
No Manipulation
No Surgery
.....
Spectro-Chrome — In Every Home
Dinshah P. Ghadiali

A teória alapja az volt, hogy a különböző színek különböző elemeknek felelnek meg, így például a kék az oxigén, a piros a hidrogén színe. És mivel a betegségeket ezen elemek hiánya okozza Ghadiali logikája szerint, a megfelelő színű fényterápia pótolhatja azokat. Módszerét olyan hatékonynak tartotta, hogy szerinte még fényexpozícióra sincs feltétlenül szükség, és az is elegendő, ha a páciens a megfelelő színű üvegből iszik, vagy megfelelő koncentrációval nézi a betegségének megfelelő színű tárgyakat.

Mindezek ismeretében kissé érthetetlennek tűnik, hogy máig létezik a Dinshah Ghadiali Tudományos Világalapítvány, és a Dinshah Egészség Társaság (<http://www.dinshahhealth.org/>). A magyarázat az lehet, hogy követői mind az elméletet, mind a szükséges apparátust továbbfejlesztették, és jól prosperálnak ebből. Megalkották pl. a „kristálylámpát” (Jon Whale). Ez olyan színes fényt kibocsátó készülék volt, amelynek fényét féldrágaköveken, ásványokon vezetik keresztül. A magyarázat szerint ezáltal a fény és az ásványok gyógyhatása összeadódik. A fénygyógyítók napjainkban a legújabb technológiákat, a legdivatosabb dizájnt és szakmai zsargont használják (a DNS molekulák „ismert (!)” fénykibocsátásának csökkenésekor azokat a színek felizzítják), megfelelő marketing eszközökkel felvértezve. A fényterápia „fapados módjának” számítottak az olyan próbálkozások, mint a színes szemüvegek (sokféle színben pompáznak, és vannak olyan típusaik is, amelyek csak bizonyos hullámhosszú fényt engednek át) és a színes kendők (napozásnál a bőrt átetsző színes kendőkkel takarják le). A fényterápia egyik késői vadhajtsa a Himalája sólámpa, ami egyedülállóan hirdetett gyógyhatásával („a sólámpa jobbra cirkuláló bioenergiájával nyújt védelmet”) ellentétben, valójában kizárólag dekorációs célra alkalmas.

William J. A. Bailey (1884–1949)

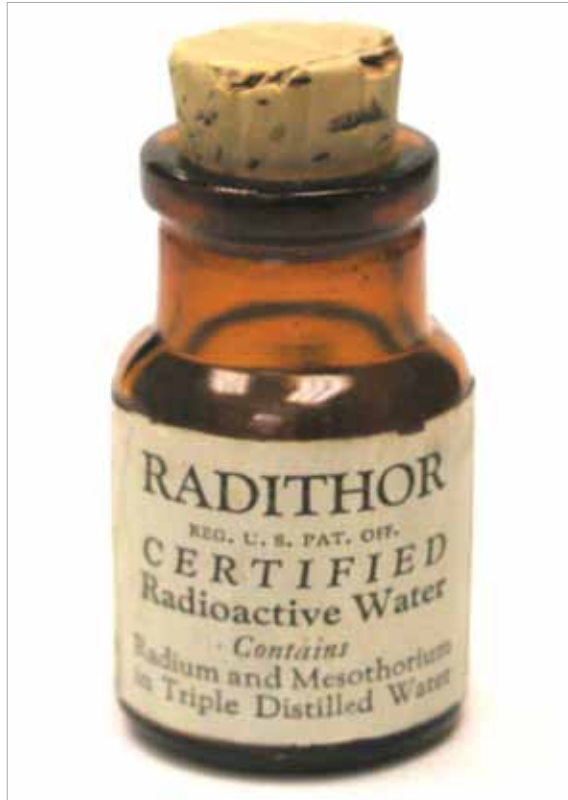
Nem tudta elvégezni a Harvard Egyetemet, de működése során mindig használta a doktori címet. Fenntartások nélkül dobta piacra 1918-tól gyógyító oldatát. A csodaszer, a Radithor, vízben oldott rádiumsókat tartalmazott. Ez az oldat literenként kb. 1 mikrocurie aktivitású volt a feloldott Ra²²⁶ és Ra²²⁸ izotóptól. A szer előállítá-

sára virágzó vállalatot alapított, nagy tételben szállította a terméket, amit több tucat betegség gyógyítására tartott alkalmasnak, például mentális betegségek, fejfájás, cukorbetegség, vészeségység, székrekedés és asztma. A praktikus szemléletű Bailey egy hordozható radioaktív övcsipesszel és papírnehezékekkel is megörvendeztette kimerültségtől szenvedő vásárlóit. Később az indikációt kiterjesztette, és afrodisziákumként is ajánlotta a Radithort, amitől – ha a férfiak megveszik és használják – a korabeli reklám szavai szerint „a madaruk újra énekelni fog”.

Egyik leggazdagabb és legnagyobb vevője egy Eben Byers nevű gazdag gyáros volt, aki 1400 palackkal rendelt a csodavízből. A hűségű vásárló egészen addig fogyasztotta a vizet, amíg a sugármérgezés miatt gyakorlatilag szétesett az állkapcsa és rövidesen szepszisben meghalt. Boncolásakor kiderült, hogy a rádium a koponyáján és több csontján – szó szerint – lyukat ütött.

John R. Brinkley (1885–1942), a „kecskehere doktor”

Az elérhető életrajzainak és „méltatásainak” többsége szerint Brinkleynek nem volt orvosi képzettsége és gyakorlata. Ez csak féligazság. Szegény sorból származott, korán árvaságra jutott, de szinte rögeszmekeként munkált benne, hogy orvos legyen. Ennek érdekében családi és házastársi konfliktusokat is vállalva, egy olyan orvosi főiskolára iratkozott be, amely akkreditált volt ugyan, de megkérdőjelezhető tananyaggal, az eklektikus orvoslással foglalkozott. Ezen a főiskolán volt módja a belső elválasztású mirigy kivonatok élettani hatásának tanulmányozására, aminek fontos szerepe volt későbbi karrierje szempontjából. Amikor nem tudta tovább fizetni a tandíjat, egy „diploma gyártól” (Kansas City Medical University) orvosi oklevelet vásárolt, és hazatért. A diploma lehetővé tette, hogy nyolc szövetségi államban gyakorolja az orvosi praxisát. Otthonában egy kollégájával „Greenville Electro Medic Doctors” céggel nyitották meg a rendelőjüket, és hirdetésekkel tett közzé, amikkel elsősorban olyan embereket toborzott, akik aggódtak a férfias életerejük miatt. 25 dollárért adtak injekciót, illetve „Németországból származó elektromos orvoslást”

A Radithor vízben oldott rádiumsókat tartalmazott

alkalmaztak. Két hónap múlva menekülniük kellett a városból kifizetetlen számláik miatt. 1918-ban Brinkley egy 16 szobás klinikát nyitott Milfordban, ahol olyan műtéteket hajtott végre, amelyekről azt állította, hogy helyreállítja a férfiak erekciós képességét és termékenységét. A műtétek során 750 dollárért fiatal kecskék heréjét varrta be a páciens herezacskójába, bizo-

John R. Brinkley (1885–1942)

Balra:
Brinkley újsághirde-
tése egy kisbabával,
akit az első kecske-
here beültetési
beteg felesége
hozott a világra

Jobbra:
Morris Fishbein
(1889–1976),
a tudománytalan és
szemfényvesztő
orvosi működés
elleni küzdelem
élharcosa

nyos esetekben a hasüregébe. Ezek a „graftok” semmiféle vaszkuláris vagy egyéb kapcsolattal nem kötődtek a fogadó beteg szervezetéhez, sok esetben kilökődtek, számos esetben pedig fertőzéshez vezettek, és a halálozási arány sem volt elhanyagolható.

A klinika megnyitása után egy évvel Brinkley reklámot jelentetett meg a legjelentősebb újságokban, ahol egy kisbabával volt látható, akit az első kecskehere beültetési betegének a felesége hozott a világra. További működése alatt Brinkley 27 kórkép gyógyítására hirdette meg a kecskehere beültetést, a skála a demenciától a tüdőtagulásig és a flatulenciáig terjedt. Direkt levélreklám kampányt indított, és reklámügynököt alkalmazott, aki tájékoztatta a közvéleményt Brinkley sikeres kezeléseiről. Klinikákat és kórházakat működtetett több államban. Működése alatt egyes orvostörténeti források szerint sok száz (mások szerint több mint 16 ezer) kecskehere transzplantációt hajtott végre, és szolgáltatásait – a világon elsőként – rádiós talkshowban is reklámozta. Erre azért is volt lehetősége, mert

**A kecskeherével
végzett gyógyítást
számos módon
hirdették**

profitjából rádióállomásokat vásárolt, köztük kalóz rádióállomásokat még Mexikóban is. Hírének és szerencséjének felívelése is olyan gyors volt, mint pályája végén a bukása. Pályafutása során sok millió dollárja gyűlt össze, mégis szegényen és súlyos betegen érte meg utolsó éveit. Szegénységéhez a sok műhiba miatti kártérítés és a csalások miatti büntetések vezettek.

Az amerikai orvostársadalom többségében kritikusan fogadta Brinkley működését. A módszer nem ismerték el, hanem mint tudománytalan és káros, elítélték. Gyakran indítottak eljárást a módszer betiltásáért, ennek ellenére Brinkley csaknem két évtizedig folytatta tevékenységét. „Gyógyításai” miatt több tucatszor idézték bíróság elé műhibaperekben, és csalásért több millió dollárt kellett kártérítésként kifizetnie, ez azonban kezdetben nem rendítette meg anyagi helyzetét. Kalandos élete írókat (pl. Pope Brock: Sarlatán, avagy Amerika legveszélyesebb házalója) és filmeseket ihletett meg. Az életéről készült dokumentumfilm a <https://www.youtube.com/watch?v=HkMXDVBnrV4> címen található.

Brinkley kapcsán kell megemlítenem Morris Fishbein (1889–1976) nevét, aki a tudománytalan és szemfényvesztő orvosi működés, a sarlátánság elleni küzdelem élharcosa volt. Fishbein a JAMA szerkesztőjeként dolgozott 1924-től 1950-ig. Kezdetben a kiopraktikusok ellen lépett fel, majd minden áltudományos és hatástalan orvosi eljárás kíméletlen kritikusa lett. Számos esetben kezdeményezett eljárást Brinkley módszere ellen is. ■

